

1.4. Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma, sitä tarkentavat lukuvuosisuunnitelmat sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien ratkaisujen delegoinnista kouluille ja koulukohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

Tässä alaluvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa käsitellyn kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata.

Opetuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelman laatimiseen liittyvistä ratkaisuista ja toimintatavoista:

Paikallinen opetussuunnitelma on laadittu kaikkien esi- ja perusopetuksen koulujen yhteisenä suunnitelmana.

Opetussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomenkielistä opetusta varten.

Opetussuunnitelman rakenne ja asioiden käsittelyjärjestys on sama kuin kansallisissa opetussuunnitelman perusteissa, ja opetussuunnitelma täydennetään Opetushallituksen ePerusteet verkkopalveluun.

Opetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa vuosina 2014 – 2016. Opetussuunnitelman muutoksia on sittemmin käsitelty henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Opetussuunnitelman laadinnassa ja/tai toteutuksessa ovat olleet mukana seuraavat yhteistyötahot: Etelä-Savon hyvinvointialue, kirjasto, nuorisotoimi, kulttuuritoimi, seurakunnat, poliisi sekä paikalliset seurajärjestöt/yritykset

Kangasniemellä on vuonna 2023 kolme esi- ja perusopetusta antavaa koulua antavaa alakoulua: Kirkonkylän koulu, joka toimii kahtena yksikkönä Kalliolan ja Beckerin kouluna, sekä Koittilan ja Vuojalahden koulu. Keskustaajamassa on lisäksi Kankaisten koulu, jossa toimivat luokka-asteet 7. – 9. Kunnan maantieteellisen alueen laajuus edellyttää laajaa koulukuljetusten järjestämistä, mikä vaikuttaa mm. koulupäivien alkamis- ja päättymisaikoihin.

Kangasniemen kunnassa on laadittu koulujen yhteinen erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka päivitetään syyskaudella 2023.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat:

Opiskeluhooltohenkilöstö kouluterveydenhoitaja psykologi ja kuraattori sekä tarpeen mukaan myös koululääkäri osallistuvat yksikkökohtaisiin opiskeluhoultoryhmiin, ja hyvinvointialueen edustaja osallistuu opetuksen järjestäjän ohjausryhmän toimintaan, jolloin heillä on mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen.

Opetussuunnitelman muutokset ja niiden vaatimat toimenpiteet käsitellään sekä oppilaitoskohtaisessa opiskelijahuoltoryhmässä sekä opiskeluhoollon ohjausryhmässä. Huoltajien edustus mahdollistetaan ohjausryhmän toiminnassa.

Huoltajien osallistuminen opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen toteutuu vanhempainilloissa ja viestikanavien kautta.

Koulut laativat lukuvuosisuunnitelmat ja -kertomukset, jotka sisältävät opetussuunnitelman toteutumisen seurannan, arvioinnin sekä kehittämisen.

Lukuvuosisuunnitelmat ja -kertomukset hyväksyy sivistys- ja hyvinvointijohtaja.

Paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat, jotka täydentävät ja toteuttavat opetussuunnitelmaa

- Aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Opiskeluhooltosuunnitelma
- Ohjaussuunnitelma
- Perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut:

Perusopetuksen yhtenäisyyttä lisätään yhteisillä käytänteillä ja yhteisten opettajien avulla. Koulujen väliset tutustumispäivät ja tapahtumat lisäävät osaltaan yhteisöllisyyttä.

Nivelvaiheiden yhteisistä käytänteistä on sovittu erikseen sekä varhaiskasvatukseen että esi- ja perusopetuksen sisällä tapahtuvissa nivelvaiheissa.

Keskustaajamassa opetus järjestetään vuosiluokittain, mutta opetusta järjestetään myös yhdysluokkaopetuksena pienluokilla. Koittilan ja Vuojalahden kouluissa opetus järjestetään yhdysluokkaopetuksena.

Opetus järjestetään vuosiluokittain etenevänä.

Opetus järjestetään pääosin ainejakoisesti ja opetustunnit ovat jaettu vuosiluokittain valtioneuvoston asetuksen edellyttämällä tavalla (paikallinen tuntijako).

Taito- ja taideaineiden valinnaisten tuntien sekä valinnaisaineiden toteutus tapahtuu koulukohtaisesti.

Valinnaiset aineet vaihtelevat koulukohtaisesti. Tieto koululla tarjottavista valinnaisista aineista on lukuvuosisuunnitelmassa.

A1-kielen opetusta annetaan englannin kielessä ensimmäiseltä vuosiluokalta alkaen. B1-kieli (ruotsi) aloitetaan kuudennelta vuosiluokalta. A2-kieltä tarjotaan keskustaaajamassa neljänneltä vuosiluokalta alkaen. Kahdeksannella vuosiluokalla on mahdollisuus tarjota B2-kieltä. Ryhmäkoon päättää sivistys- ja hyvinvointilautakunta.

Opetuksen painotukset ja niiden toteutus kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa.

Oppilaanohjaus järjestetään ohjaussuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

7.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä mahdollisimman konkreettisesti alla olevissa asioissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset

Ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit

Opettajat ja muu koulun henkilökunta seuraavat oppilaiden opintojen edistymistä jatkuvasti, ja he kiinnittävät huomiota siihen, että oppilas menestyy omalla tasollaan mahdollisimman hyvin. Mikäli oppilaan opintomenestys heikkenee, opettaja ottaa asian puheeksi oppilaan ja tämän huoltajan kanssa ja ryhtyy selvittämään, mistä tilanne johtuu. Asian hahmottamiseksi ja selvittämiseksi opettaja voi konsultoida asiantuntijoita ja viedä asiaa eteenpäin tuen portaille.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa

Kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulunkäynnin tuen kysymyksissä

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Vuorovaikutus kotien kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Hyvä kodin ja koulun välinen yhteistyö tukee oppilaan koulunkäyntiä.

Koulu tiedottaa huoltajille vuosittain vanhempainilloissa, syystiedotteissa ja mahdollisissa muissa tiedotteissa seuraavista asioista:

- opetuksen järjestämisestä yleensä
- opetussuunnitelmasta
- opintoihin liittyvästä arvioinnista
- tukimuodoista koulupolun eri vaiheissa
- tietojen käsittelystä, tietojen saannista ja luovuttamisesta sekä salassapidosta
- oppilashuoltotyöstä
- yksittäisen koulu yhteisön toimintamalleista ja toimintaohjeista
- mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön

Koulun käytänteistä, huoltajien vastuista, oikeuksista ja velvollisuuksista on tärkeää tiedottaa etenkin esi- ja alkuopetuksessa sekä nivelvaiheissa. Yhteistyön lähtökohtana on keskinäinen työn ja toiminnan arvostaminen sekä yhteinen kasvatusvastuu. Huomioon otettavia asioita ovat mm. perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta. Yhteistyömuotojen kehittäminen sekä vanhempien ja lasten mahdollisuus osallisuuteen koulun toimintakulttuurin kehittämisessä ovat koulun tehtäviä. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa. Tavoitteena on, että huoltajat osallistuvat koulun kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja oppilaiden kanssa.

Toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa

Yhteistyö ja tiedonsiirto ovat merkityksellisiä kaikissa opetuksen nivelvaiheissa. Niitä ovat siirtyminen varhaiskasvatuksesta tai kotoa esikouluun, esikoulusta ensimmäiselle luokalle, alakoulusta yläkouluun sekä yläkoulusta toisen asteen oppilaitokseen.

Siirryttäessä esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto siirretään tulevalle opettajalle. Koska esioppilaat opiskelevat kouluissa, tiedonsiirrot järjestetään koulukohtaisesti. Oppilaiden siirtyessä Kirkonkylän koulun Kalliolan yksiköstä Beckerin yksikköön tiedonsiirto järjestetään oppilaitoksen sisäisenä toimintana.

Kuudennelta luokalta seitsemännelle luokalle siirryttäessä opinto-ohjaajat vastaavat tulevien yläkoululaisten perehdyttämisestä tulevaan opiskeluun hyödyntäen esimerkiksi tukioppilaita. Opinto-ohjaaja vierailee kuudensilla luokilla hyvissä ajoin keväällä, ja erityisopettajat pitävät omat tiedonsiirtopalaverinsa. Yläkoulu kutsuu viimeistään toukokuussa koolle tiedonsiirtopalaverit alakoulun luokanopettajien ja yläkoulun henkilöstön kesken. Näistä palavereista tulleiden tietojen pohjalta muodostetaan tulevat opetusryhmät rehtorin antamien suuntaviivojen mukaan.

Luokanvalvojen, aineenopettajien ja erityisopettajien tulee etukäteen perehtyä opettamiensa tukea tarvitsevien oppilaiden asiakirjoihin. Huoltajat antavat yläkoululle tiedot lapsestaan valmiilla lomakkeella. Tulevat yläkoulun oppilaat tekevät tutustumiskäynnin yläkouluun keväällä ja heille järjestetään erilaisia ryhmäytymistapahtumia nivelvaiheissa. Ryhmäytymispäivien suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa opinto-ohjaaja, joka voi hyödyntää päivien toteutuksessa tukioppilaita, nuorisotoimea sekä oppilashuollon henkilöitä.

Perusopetuksen päättäviltä oppilailta luokkalaisilta pyydetään kevätlukukaudella lupa siirtää toisen asteen oppilaitokseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedot toimitetaan

toisen asteen oppilaitoksiin seuraavan lukuvuoden alussa oppilaan aloittaessa kyseisessä oppilaitoksessa opiskelun. Tiedonsiirrosta vastaa opinto-ohjaaja erityisopettajien kanssa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi

Ensimmäisestä luokasta alkaen opettajat seuraavat lukemisen, luetun ymmärtämisen, kirjoittamisen ja matematiikan taitojen kehittymistä.

Alkuopetuksessa käytetään luetun- ja kuullun ymmärtämisen testit, teknisen / oikeinkirjoituksen arvioinnit sekä sanelut. Erityisopettajan suorittamat testit. Matemaattisten taitojen osalta käytetään kertauskokeita sekä formatiivisia kokeita.

Vuosiluokilla 3.–6. oppilaiden oikeinkirjoitusta, lukusujuvuuden ja luetunymmärtämisen kehittymistä sekä matemaattisten taitojen kehittymistä seurataan vuosittain.

Seitsemännen luokan oppilaiden äidinkielen taitoja mitataan testillä.

Lisäksi erityisopettajat voivat pitää muita saneluita ja testejä, joilla kartoitetaan oppilaiden suoriutumista ja tuen tarvetta harkintansa mukaan.

Yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa

Havaittaessa alkava tuen tarve opettaja valitsee toimintatavat oppilaan tukemiseksi koulussa ja on yhteydessä oppilaan huoltajaan. Jos tarvitaan lisää tukea, opettaja tekee yhteistyötä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa laaditaan yleisen tuen oppimissuunnitelma yhteistyön selkiyttämiseksi.

Oppimissuunnitelma laaditaan Wilmaan yhteistyössä oppilaan, huoltajien ja tarvittavien koulun henkilökunnan edustajien kesken. Jos yleisen tuen tukitoimet eivät riitä, opettaja laatii pedagogisen arvion yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisesti opiskeluhuoltopalveluiden ammattihenkilöiden kanssa. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan Wilmaan laadittuun pedagogiseen arvioon.

Jos oppilas on perusteltua siirtää tehostetun tuen piiriin, hänelle laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma Wilmaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Oppimissuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain ja sitä päivitetään tuen tarpeen muuttuessa. Jos tehostettu tuki ei riitä, opettaja kertoo havainnoistaan oppilaalle ja huoltajalle ja käynnistää pedagogisen selvityksen laadinnan yhteistyössä erityisopettajan kanssa.

Pedagoginen selvitys laaditaan Wilmaan. Oppilasta opettavat opettajat kirjaavat selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä. Erityisopettaja vastaa yhdessä koulukuraattorin, -psykologin, -terveydenhoitajan tai -lääkärin kanssa kirjallisesta selvityksestä oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Pedagogisen selvityksen tueksi voidaan hankkia erilaisia lausuntoja.

Pedagogisen selvityksen sekä mahdollisten muiden lausuntojen pohjalta koulun rehtori esittää sivistys- ja hyvinvointijohtajalle oppilaan siirtämistä erityiseen tukeen, oppilaan erityisen tuen päättämistä tai erityisen tuen päätöksen tarkistamista. Sivistys- ja hyvinvointijohtaja tekee oppilaalle erityisen tuen päätöksen tai purkaa tai tarkistaa sen. Erityisen tuen oppilaalle on laadittava Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) Wilmaan. HOJKS on päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Yhteistyö opiskeluhoitopalveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa

Koulu tekee yhteistyötä opetuksen järjestämiseksi hyvinvointialueen henkilöstön kanssa oppilaan tuentarpeen selvittämisessä ja tukitoimien toteuttamisessa. Oppilashuollon järjestäminen on selvitetty esi- ja perusopetuksen opiskeluhoollon suunnitelmassa. Opiskeluhoitopalvelut tuottaa Etelä-Savon hyvinvointialue. Kouluilla työskentelevät kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi. Tarpeen mukaan myös koululääkäri käy kouluilla. Opiskeluhoollon edustajat osallistuvat oppilaan pedagogisen arvion käsittelyyn ja pedagogisen selvityksen laadintaan, ja he voivat osallistua myös oppilaan tuen suunnitteluun ja toteutukseen. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Oppilaan tuen järjestämiseksi on lisäksi mahdollista konsultoida esimerkiksi Sateenkaaren erityiskoulua, Valteri-koulu Mikaelia ja sairaalakouluja.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Erityisen tuen päätöksen tekee sivistys- ja hyvinvointijohtaja, ja päätöksen oppilaan oikeudesta pidennettyyn oppivelvollisuuteen tekee sivistys- ja hyvinvointijohtaja.

Yleinen tuki

Oppimisessa ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, samanaikaisopetuksella ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. On myös mahdollista käyttää tukiovetusta, oppimissuunnitelmaa, osa-aikaista erityisopetusta ja koulunkäynnin ohjaajan työpanosta keinoina vastata opetusryhmän tai yksittäisten oppilaiden tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä. Kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja koulumotivaatioon voidaan vaikuttaa myös aamu- ja iltapäivätoiminnan ja koulun kerhotoiminnan avulla.

Tukiovetusta annetaan lähtökohtaisesti oppituntien ulkopuolella (pienryhmäopetus tai yksilöopetus). Mutta erilaisia myös joustavia järjestelyjä voidaan käyttää tukiovetuksen toteuttamisessa oppituntien aikana. Tukiovetuksen antamisesta ilmoitetaan huoltajille.

Opetuksen eriyttäminen on ensisijainen keino ottaa huomioon opetusryhmän tarpeet ja oppilaiden erilaisuus. Opetuksen eriyttäminen tarkoittaa, että opettaja ottaa huomioon oppilaan oppimisvaikeudet, oppimismotivaation ja oppimistyylin opetusta suunnitellessaan. Eriyttäminen tukee oppilaiden mahdollisuutta saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja sillä vaikutetaan oppilaan oppimismotivaatioon. Eriyttämistä voidaan toteuttaa esimerkiksi opetusmenetelmän valinnalla, tehtävien valinnalla, opetukseen ja oppimiseen käytettävällä ajalla, oppiaineen sisällön erittelyllä, työtapojen valinnalla, kokeiden laadinnalla ja suoritustavalla, oppimisympäristöä muokkaamalla ja tehostamalla yhteistyötä kodin kanssa.

Osa-aikainen erityisopetus on tärkeä yleisen tuen muoto etenkin esi- ja alkuopetuksen oppilailla. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan toteuttaa joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena ja sen antamisesta tiedotetaan lapsen/oppilaan huoltajia. Yleisen tuen keinoina voidaan käyttää myös ryhmässä työskentelevää koulunkäynninohjaajaa. Yleisen tuen aikana oppilaalle voidaan tehdä myös oppimissuunnitelma Wilmaan.

Jokaisen opettajan työhön sisältyy opetuksen ohella ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Koulunkäyntiin ja oppilaan hyvinvointiin liittyvä tuki rakennetaan yhteistyössä opettajien, oppilaan ja hänen huoltajansa ja tarvittaessa oppilashuollon palveluista vastaavan henkilöstön kanssa. Yksilötasolla yhteistyö tapahtuu vanhempainvarteissa, arviointikeskusteluissa ja muissa yksittäistä oppilasta koskevissa tapaamisissa. Luokan tasolla vanhempainilloissa tai muissa tapahtumissa. Kouluyhteisön tasolla yhteistyötä toteutuu vanhempainilloissa sekä koulun viestintäkanavien kautta.

Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin kun yleinen tuki ei riitä. Se on luonteeltaan kokonaisvaltaisempaa ja pitkäjänteisempää ja se suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten kokonaisuutena (pedagoginen arvio + oppimissuunnitelma).

Tehostettua tukea tulee antaa pääsääntöisesti vähintään puoli vuotta ennen erityisen tuen toimenpiteiden aloittamista. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti. Tehostetun tuen aikana käytetään kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta. Myöskään oppiaineita ei voi yksilöllistää. Osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja joustavien opetusryhmien ja oppiaineiden painoalueiden käytön ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu.

Tehostetun tuen antaminen ja päättäminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagoginen arvio on kirjallinen ja sen laativat oppilaan esi- tai luokanopettaja/aineenopettaja/opettajat yhteistyössä oppilaan vanhempien kanssa ja tarvittaessa myös muiden asiantuntijoiden kanssa. Pedagogiseen arvioon perustuva tehostetun tuen aloittaminen käsitellään moniammatillisesti, jonka jälkeen oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Pedagoginen arvio täytetään Wilmassa olevalle lomakkeelle. Pedagoginen arvio käsitellään moniammatillisesti. Moniammatillisessa käsittelyssä päätetään, tarvitseeko oppilas tehostettua tukea, vai jatkaako hän yleisen tuen piirissä.

Oppimissuunnitelma on pedagoginen asiakirja oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman laativat oppilaan opettaja/opettajat yhteistyössä oppilaan sekä hänen vanhempiensa kanssa. Myös muut asiantuntijat voivat osallistua oppimissuunnitelman laadintaan. Lomake täytetään Wilman lomakkeelle. Oppimissuunnitelma allekirjoitetaan ja arkistoidaan

koululla, jota oppilas sillä hetkellä käy. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta eikä siinä saa kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Eriytynen tuki

Oppilailla, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla, on mahdollisuus saada erityistä tukea. Eriytynen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, siten kuin erityisen tuen päätöksessä on määrätty. Eriytynen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot.

Eriytisen tuen päätös vaatii taustalleen pedagogisen selvityksen. Opettajat ja erityisopettaja hankkivat oppilaan opetuksesta vastaavilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä sekä moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Näiden selvitysten pohjalta esi- tai luokanopettaja / luokanvalvoja ja erityisopettaja yhdessä tekevät arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta, esim. oppiaineen yksilöllistämistä.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Muita lausuntoja suositellaan käytettäväksi silloin kun erityisen tuen päätös tehdään ensimmäistä kertaa ja kun päätös puretaan. Muulloin lausuntoja käytetään tarvittaessa tapauskohtaisesti. Pedagoginen selvitys täytetään Wilman lomakkeelle.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä tai purkamista sekä oppiaineita yksilöllistettäessä tai yksilöllistämisen purkamista opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Eriytisen tuen päätöksen tekee sivistys- ja hyvinvointijohtaja. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta on käytävä ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Eriytistä tukea tarvitsevan oppilaan opetus ja tukitoimet voidaan järjestää muun opetuksen yhteydessä tai osittain erityisluokalla. Esiopetuksessa osa-aikaista erityisopetusta antaa koulun erityisopettaja. Eriytisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- ja perusopetuksen alkua tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksen viivästymän tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida muuten järjestää.

Eriytisen tuen aloittamista, tarkistamista ja päättämistä koskevan päätöksen, jonka pohjana on pedagoginen selvitys ja mahdollinen asiantuntijalausunto, tekee sivistys- ja hyvinvointijohtaja. Mikäli erityisen tuen päätös joudutaan tekemään vastoin vanhempien tahtoa, päätöksen tekee hallintosäännössä määrätty monijäseninen toimielin. Päätöstä tukemaan pyritään saamaan tarvittavat asiantuntijalausunnot. Päätös on hallintolain mukainen päätös, johon on liitettävä valitusosoite.

Erityisen tuen päätös on toistaiseksi voimassa oleva ja sitä tulee tarkistaa määräajoin: toisen vuosiluokan jälkeen ja ennen seitsemättä vuosiluokkaa sekä aina kun tuen tarve oleellisesti muuttuu. Näissä tilanteissa oppilaalle tehdään uusi pedagoginen selvitys ja jos tuen tarpeen todetaan jatkuvan, tehdään hallintopäätös. Oppilaan oikeusturvan ja opetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS. Se on oppilaan oppimisen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista. Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. HOJKS on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva pedagoginen asiakirja, jonka laatimisessa hyödynnetään oppilaalle tehtyä oppimissuunnitelmaa ja otetaan huomioon pedagogisessa selvityksessä esiin nousseet asiat.

HOJKS voidaan laatia oppiainekohtaisesti tai toiminta-alueittain etenevän opetussuunnitelman mukaan. HOJKS on kirjallisesti laadittava pedagoginen asiakirja, johon ei voi hakea muutosta. HOJKS:issa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja siihen voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. Suunnitelman laatii oppilaan opettaja yhteistyössä vanhempien, oppilaan, muiden opettajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. HOJKS laaditaan Wilman lomakkeelle, joka allekirjoitetaan.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskeluteknikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämistä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää aina erityisen tuen päätöstä. Oppimäärän yksilöllistämiseksi ei ole edellytyksiä, jos oppilas pystyy etenemään oppiaineissa vuosiluokalta seuraavalle tehostetun tuen keinoin.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Lapsen huoltajat hakevat sivistys- ja hyvinvointijohtajalta lapselleen päätöstä pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamiseen. Hakemuksen tueksi tulee liittää asiantuntijalausunto. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen, kotien ja terveydenhuollon henkilöstön kesken on tärkeää, jotta lapsen varhennettu esiopetus mahdollistuu.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

1. Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

Viisivuotiaan ns. varhennettu esiopetus järjestetään varhaiskasvatuksen yhteydessä. Varhaiskasvatuksen henkilökunta ja koulun erityisopettaja voivat tehdä lapsen opettamisessa yhteistyötä.

2. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.

Lapsi voi opiskella joko varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen yksikössä. Jos lapsi opiskelee varhaiskasvatuksen yksikössä, varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettaja voivat tehdä yhteistyötä.

3. Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Lapsi voi opiskella joko varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen yksikössä ensimmäisen esiopetusvuoden. Jos lapsi opiskelee varhaiskasvatuksen yksikössä, varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettaja voivat tehdä yhteistyötä. Toinen esiopetusvuosi toteutetaan yleensä esiopetuksen ryhmässä.

Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Eri oppiaineita on mahdollisuus yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaa niitä osa-alueisiin oppilaan tarpeiden mukaan. Tavoitteet kirjataan oppilaan HOJKSiin. Toiminta-alueittain etenevän opetussuunnitelman osa-alueet:

- Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.
- Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.
- Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.
- Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.
- Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintäteknologisten taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.